spektrum
TASARIM REHBERLERİ

SAYI. 01
2020.06

Ahmetcan Alpan
Asiye Akgün Gültekin
Ayşegül Didem Özdemir
Çetin Ergand
Deniz Başar
Deniz Karagülle
Dilara Gür
Ebru Mocoş
Elvin Akkan Acet
Erişilebilir Kent Atölyesi
Esin Hasgül
Esra Salt
Esra Turgut
Gizem Akkan Özdemir
Gülzade Şentürk
Güzin Konuk
Hande Kayan
Hürriyet Öğdül
İnci Olgun
Kenan Mortan
Kumru Çılgın
Merve Aksoy Oral
Mustafa Gül
Orhan Demir
Ömer Devrim Aksoyak
Önder Ergönül
Özlem Lamontre-Berk
Papatya Seçkin
Rüksan Tuna
Sema Ergönül
Serim Dinç
Sertaç Karsan Erbaş
Soner Çalış

Pandemide Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru

spektrum
TASARIM REHBERLERİ

SAYI. 01
2020.06

spektrum

Pandemide Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve
Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru

Sayı. 01
Haziran 2020

ISBN: 978-625-400-808-5

Grafik Tasarım: Serim Dinç
İllüstrasyonlar: Gülzade Şentürk
İnfografik Tasarımlar: Elvin Akkan Acet
Fotoğraflar: Çetin Ergand
Zaman Çizelgesi Tasarımı: Ahmetcan Alpan

tasarimrehberleri.com
tasarimrehberleri

© 2020, Tasarım Rehberleri

Bu dijital kitap kültür ve eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Yayın hakları Tasarım Rehberleri ekibine aittir. Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde ticari amaçlı çoğaltılıp satılamaz.

Pandemide Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru

Yayına Hazırlayanlar
Sema Ergönül, Inci Olgun, Serim Dinç, Kumru Çılgın, Esra Turgut

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Sunuş

01. Gerçek Mekân

03 **Önder Ergönül**
Kentler ve Pandemi: Pandemi Büyük Şehirleri Vurdu

05 **Mustafa Gül**
Pandemi Koşullarında Yerel Kalkınma ve Tasarım Rehberleri

07 **Sema Ergönül**
Sürdürülebilir Mekânların Pandemiye Karşı Değerlendirilmesi

11 **Kumru Çılgın**
Yerelliğin Pandeminin Etkileri Karşısında Artan Önemi ve Mahalle Parantezinde Dayanışma ve Planlamanın Geleceği

15 **Rüksan Tuna**
Yaşam Mekânlarımız Nasıl Değişecek?

19 **Esin Hasgül**
Salgın Öncesinde ve Sonrasında Konut Mekânındaki Mekânsal Kullanım Pratiklerinin Fiziksel ve Sosyal Dönüşüm Süreci

21 **Özlem Lamontre-Berk**
Karantina ve Şehir Üzerine Notlar

23 **Kenan Mortan**
Pandemi Sonrası Kamusal Alan Düzenlemesi Konusunda Değişim Olasılıkları

27 **Gülzade Şentürk**
Pandemi Sürecinde ve Sonrasında Çocuk ve Açık Kamusal Mekân İlişkisini Yeniden Düşünmek

31 **Serim Dinç**
Localaşan Yeni Mekânsallıklar

35 **Ahmetcan Alpan**
Yaratıcı ve Kültürel Endüstriler, Teknoloji ve Yeni Kamusallıklar

37 **Papatya Seçkin**
Salgın Koşullarında Peyzaj Tasarımında Değişen Konfor Arayışları

41 **Hürriyet Öğdül**
Alpler; Rakımın Ele Geçirilmesi ve Yitirilmesi

45 **Hande Kayan**
Yine Yeniden Ofislerde Esneklik

02. Dijital Yaşam

51 **Deniz Karagülle**
Mekâna Bağlanmak

57 **Elvin Akkan Acet**
Pandemi Kadar Tehlikeli Bir Gerçek İnfodemi

59 **Güzin Konuk**
Kentsel Gelişme Stratejilerinde “Yeni Arayüzler”: Gerçek Mekân - Sanal Toplum

63 **Gizem Akkan Özdemir**
Pandemide Yeni Nesil Teknolojinin Önemi

03. Erişilebilir Her Şey

69 **İnci Olgun**
Kentin Hücresel Erişilebilirliğinde Mahalle Ölçeği

73 **Erişilebilir Kent Atölyesi Ekibi**
Post-pandemi için Yeniden Tasarlamak: Dijital Erişilebilirlik Atölyeleri

77 **Orhan Demir**
COVID-19 Sonrası Kentsel Ulaştırma Sistemi için Öngörüler

81 **Esra Turgut**
COVID-19 Sonrası Kamusal Ulaşım

83 **Ebru Mocoş**
Korona Günlerinde Uzaktan Eğitim ve Bir Kamusal Alan Olarak Eğitim Alanını Yeniden Düşünmek

85 **Ömer Devrim Aksoyak**
Pandemi Şartlarında Yükseköğretime Dair Bir Kesit

04. Diyalog

91 **Esra Salt**
COVID-19 Pandemisi ve Paydaş Analizi Üzerine Bir Değerlendirme

95 **Sertaç Karsan Erbaş**
Sosyal Mesafeden Algoritmaya

101 **Deniz Başar**
Montreal, Pandemi, Tiyatro

103 **Ayşegül Didem Özdemir**
Çöpteki Hazine

107 **Soner Çalış**
Kucaklaşma Mekânları: Sosyo-mekânsal İlişkinin Yeniden İnşası

111 **Asiye Akgün Gültekin, Esin Hasgül, Merve Aksoy Oral, Dilara Gür**
COVID-19 + 6/20 Mevsimlik İşçilik

115 **Çetin Ergand**
864 mm²

ÖNSÖZ

Sema Ergönül

Sürdürülebilir, ekolojik, akıllı kentlere ve toplum odaklı çalışmalara yoğunlaşmışken; tüm dünya COVID-19 salgınıyla birlikte tepetaklak oldu. Gelişmiş ülkeler dahi ne yazık ki salgın sürecinde savunmasız kaldılar. Kendimizi, daha yaşanabilir kentler oluşturulması yönünde yürütülen tüm çabaların ne kadar yeterli olduğunun tartışılmaya başlandığı bir süreçte bulduk. Birçoğumuz günlük rutin hayatına ara vermek, bir kısmımız ise normalden daha fazla iş yüküyle boğuşmak zorunda kaldı. Evlerimize kapandığımız günlerde tarım kökenli bir toplum olduğumuzun yeniden farkına vardık. En küçük bireyden en büyüğüne kadar bu süreci en az zararla atlatmak için elimizden geleni yapmaya yöneldik. Zaman içerisinde, pandemi öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı yaşam tarzı geliştirmiş olduğumuzu fark ettik. Pandemiyle birlikte "sosyal mesafe" kavramını yaşantımıza adapte etmek durumunda kalırken, bir yandan da kendimizi dijital bir hayatın ortasında bulduk. Görünen o ki, bugüne kadar yürütülen çalışmaların bir şekilde sorgulanması ve pandemi sonrası hayatı kolaylaştırıcı yönde iyileştirmelerin yapılması zorunluluğu kaçınılmaz.

Peki, bundan sonra hayatımız nasıl devam edecek? Nelerden vazgeçmemiz, neleri yeni alışkanlıklar olarak benimsememiz gerekecek? Kentsel mekânın dinamikleri ne yönde değişecek? Mekân anlayışımızda ve kullanımımızda ne türden değişimler yaşayacağız? Salgınla bağlantılı yeni davranış biçimlerine ve kentsel mekânsal standartlara dair yeni kabuller neler olacak? Bu ve çeşitlendirilebilecek benzeri sorular bize; salgının mekân ve 'dezavantajlılar' olarak tanımlanan hassas gruplar başta olmak üzere toplumun farklı kesimleri ile bu alanlarda çalışan disiplinlerin düşünce ve uygulama pratiklerinin üzerinde nasıl etkilerinin olduğunu farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi gerekliliğini gösterdi.

Bu sorulara ve daha birçoğuna yanıt bulmak adına, Tasarım Rehberleri Ekibi olarak bir süredir internet sitemizde yer alan blog sayfamız üzerinden yürüttüğümüz çalışmalarımıza salgını da ekleyerek paylaşım içeriğimizi geniş bir 'spektrum'a taşımayı düşündük. Yaşanan bu sürecin dünya için önemli bir miladı başlattığını varsayarak, konunun ilgili her ortamda detaylıca ele alınması gerekliliğine ve disiplinlerarası çalışmaların önemine olan inancımızla "**pandemide kentsel sistem**"i tartışmaya açmak üzere geniş katılımlı bir yayın hazırlamayı amaçladık. Aklımızdaki soruları yüksek sesle düşünmeyi hedeflediğimiz bu çalışmamız; pandeminin etkilerini, sonuçlarını ve geleceğe neyi miras bırakacağını farklı uzmanlık alanlarından değerlendirmekte ve salgın sonrası yaşantımızın nasıl şekilleneceği ve sosyo-mekânsal gereksinimlerin ne yönde değişeceğine ilişkin görüşlere yer vermektedir.

Spektrum serimizin ilkini oluşturan bu yayının hazırlanmasında büyük bir özveriyle çalışan Tasarım Rehberleri Ekibi'ni tebrik ediyor, yayına katkı sunan tüm yazarlara desteklerinden ötürü sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Devam eden çalışmalarımızda yeniden buluşmak dileğiyle...

SUNUŞ

İnci Olgun, Serim Dinç, Kumru Çılgın

II Lupelius

Dünyadaki yaşam, bir Tanrılar Okulu'dur. Karışıklık, şüphe, kargaşa, kriz, kızgınlık, umutsuzluk ve acı, tümü büyümek için yararlanılması gereken mükemmel fırsatlardır.

Tanrılar Okulu, Stefano E. D'Anna

8-13 Şubat 2010 tarihleri arasında Abu-Dabi'de "*Cities of Opportunities: Connecting Culture and Innovation*" ana teması çerçevesinde gerçekleştirilen 10. Dünya Kentsel Forumu'nda (*World Urban Forum*), tam da Wuhan'daki COVID-19 salgını şiddetli bir şekilde devam ederken, daha iyi ve sürdürülebilir kentler oluşturabilmek için küresel düşünce liderleriyle, akademisyenlerle, yatırımcılarla, uzmanlarla, gazetecilerle, yerel yöneticilerle ve politikacılarla birlikte geniş katılımlı tartışmalar gerçekleştirildi. Söz konusu tartışmalarda öne çıkan "Kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir şehirleri ve yerleşimleri elde etmenin temeli olan kentleşme, kültür ve inovasyon arasındaki bağ hakkında bilgi aktarımı sağlanması" başlığı ise, içinde bulunduğumuz süreçle en yakın teması kurabilecekken, konunun aciliyetini yeterince tartışmaktan uzak kalmış konulardan biri olarak görünüyor. Zira, virüsün ortaya çıkması değilse bile yayılımının global ölçekte yaşanacağına ve etkilerinin yaşam tarzımızı tamamen altüst edeceğine dair öngörülemezlik, Forum'daki diğer tartışmaların konuya olan mesafesinden de kolaylıkla anlaşılabilir.

Karantina süresince evlerinde izole olan insanlar, gölgelerle baş başa kalan kentsel açık alanların film platosunu andıran dekor görüntüsü ve büyük sessizliği içindeki tedirginlik... Hiçbir senaryo böyle bir şeye bizi hazırlayamazdı. Diğer taraftan Wuhan'da yaşananları başka bir coğrafyada mesafenin korunaklığına sığınarak gözlemlemek ise vereceğimiz tepkiler açısından bizi her bakımdan yetersizliğimizle karşı karşıya getirdi.

Bütün bu katastrofik durumdan hakkettiği kazanımları elde eden tabiat ise tüm canlılığıyla kendisine verilen kısa süreli huzuru ve yenilenme fırsatını keyifle kabul etti. Sosyal medyada tabiatın yanı başımıza kadar nasıl güvenle geldiğinin paylaşımlarına tanık olduk. Tüm büyük şehirlerin karbon emisyonlarında yaşanan hızlı düşüşler, bu zamana kadarki uluslararası hiçbir toplantının veya ortak hiçbir protokolün ulaşamadığı değerlere pandemiyle merhaba diyebildi.

Fotoğraf 1 (*üst*). Virüs nedeniyle boş kalan San Francisco sokaklarında, dolaşan bir çakal. Kaynak. Url-1
Fotoğraf 2 (*alt*). 12 Mart'ta Nara'da (Japonya) bir tapınak merdivenlerinde sika geyiği dururken maske takan turistler de merdivenlerden aşağı inmekteler. Kaynak. Url-2

Doğa kendine derman olabiliyorken, ilaç şirketleri ve hükümetlerin aşı çalışmalarını büyük bir rekabet içinde yürüttüğü süreçte telaffuz edilen bütçeler ve geniş ölçekli lojistik organizasyonlar, insanlık olarak kırılganlığımızı sağlamlaştırabilme konusunda yeterlilik sınavından bir türlü geçemiyor. Yumurtanın kapıyı tıkladığı an, günü kurtarmak için palyatif olarak üretilmeye çalışılan çözümlerle birlikte daha uzun ve zorlayıcı iş birliğine dayalı platformlar rekor hızda artmaya devam ediyor.

Diğer taraftan global seviyede veri paylaşımları ise belki de bu platformların en tartışılır kısmını oluşturuyor. Toplum bilimine dayanan veri güncellemeleri, çoğu protokolü esnetmenin de ötesinde geçersiz kıldığı bir dönemi yaşarken; bu durumun yarına tam olarak neyi miras bırakacağını öngöremiyoruz. Özellikle sosyal medyanın başını çeken şirketler dijital dünyada kamusal aktivitelerin ve paylaşımların yeni sanal arayüz mekânlarını sunarken, aslında fiziksel mesafenin korunmasında da önemli roller üstleniyorlar.

COVID-19 vakalarında mahalle ölçeğine inen etkileşimli haritalar, bir yandan hastalığın yayılmasını anlamamıza ve paniğe kapılmamıza neden olurken; bir yandan da temas takibiyle yeni mekânsal konfigürasyonların arayışına girmemizi sağladı. Telefonlarına indirdikleri uygulamalar bağlantılar ve sınırlar yoluyla kullanıcıların karşılaşma potansiyellerini değerlendirir ve ihtiyaçlarını karşılamak için kontrollü hareket hatlarını belirleyebilir hale geldi.

Toplumsal kazanımlar için feda edilen bireysellik, belki de bu sürecin sonrasında en çok tartışılacak konu başlığını oluşturacak olsa da, kentlerin geleceği üzerine yürütülen tartışmalar, şimdi her zamankinden çok daha fazla karmaşık sosyal ilişki ağlarını anlamaya ve çözümler üretmeye çalışıyor. Yine de kentsel sistemimizin yaşanan salgın sürecine uyumlanmasına ve güvenli yaşam alanları sağlanmasına yönelik çözümler, teknoloji destekli kentsel sağlık uygulamaları ve global ölçekte veri paylaşımını sağlayan ortak çerçeve kararlarının ötesinde ve mekânsal altyapıdan hareket edecek eylemlerle ilişkilendirilmek durumunda. Özellikle de yeni güvenli mekân algımızla sosyal ilişkilerin nasıl kurulacağı konusunda ortaklaşa çalışma platformları geliştirmek zorundayız.

Pandeminin yayılımı ve global ölçekte yaşanan sıkıntılar her konu başlığında farklı kriz durumlarına sebebiyet verirken; sürecin nasıl gelişeceğine dair belirsizlikler, salgın özelinde bilimsel araştırma çağrılarının ve yarışma projesi davetlerinin hızla çoğalmasını sağladı ve hatta geniş katılımlı projelerin geliştirilmesine de imkân tanıdı. Tıbbi açılımlardan, psikolojik hasarlara; ekonomik krizden, yok olma noktasına gelen iş kollarına; alışılagelen biçimsel yapının tamamen altüst olduğu eğitim sisteminden, değişen mesai yaşantısına; güvenli mekân tanımından, kamusal mekânın nasıl kullanılacağına kadar pek çok konunun geniş bir 'spektrum'da tartışıldığı bu süreç gündelik hayatı yeniden yapılandırırken, yeni yeni tartışmaları da beraberinde getirdi.

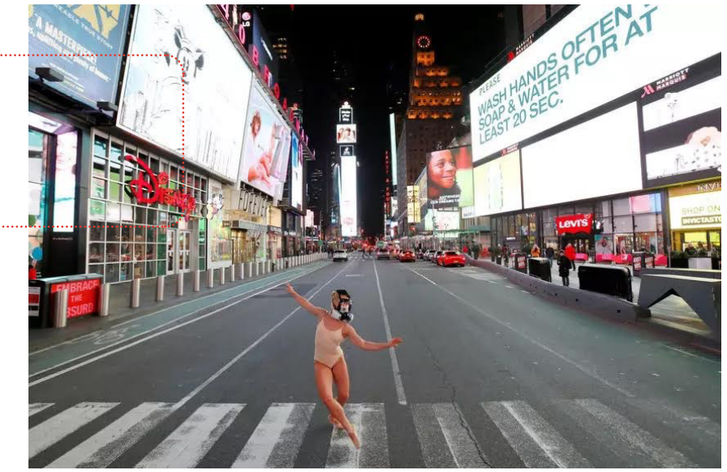

Fotoğraf 3.
Şehirler kilitlenmeye başladıkça sokaklar ve ünlü simge yapılar terk edilmiştir. Balerin ve sanatçı Ashlee Montague, hastalığın merkez üssü haline gelen New York'ta boş Times Meydanı'nda dans ediyor.
Kaynak. Url-3

Fotoğraf 4.
Nairobi'nin Mathare'in enformel yerleşiminde, COVID-19 ile savaşmak için maske takmanın önemi konusunda farkındalık yaratan bir duvar resmi.
Kaynak. Url-4

Tasarım Rehberleri Ekibi olarak bizler de salgını yakından gözlemledikçe, beraberinde gelen tartışmaları çeşitlenmiş paydaş platformlarına taşımaya ihtiyaç duyduk. Amacımız, gündelik hayatımızı büyük oranda bloke eden salgın sebebiyle yaşam alanlarımızda yeni çözümlerin arayışından ziyade, global ölçekte nelerin merkeze yerleştirildiğini anlamaya çalışmak oldu. Konunun derinliği ve kapsamının genişliğinin tam anlamıyla farkında olarak gerçekleştirdiğimiz bu çalışma, aşamalı bir süreci de beraberinde getirdi. *Spektrum* adını verdiğimiz serinin ilki olan "Pandemide Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru" başlığıyla ilginize sunduğumuz bu yayın, gündemi yakalamak adına takip ettiğimiz konuları farklı disiplinlerden uzmanların bakışından değerlendiriyor.

Sürekli güncellediğimiz ve gündeme dair içerik paylaştığımız internet sitemizdeki blog sayfası yazılarımızdan farklı olarak, bir konunun olabildiğince farklılaşan yönleriyle ele alındığı bu çalışmamız; zamanın güncesini tutmanın ötesinde, disiplinlerarası ortak çözümlemelere de imkân sağlayacak bir araştırma zemini yaratıyor. Bu şekilde sürece dair güçlü bir öğrenme deneyimi sunarken, yaratıcı ve daha da önemlisi analitik açıdan birbirini tamamlayıcı yeni fikirlerin ortaya çıkarılmasını hedefliyor.

Bugün disiplinlerarası sorunları çözümleyebilmek, çok yönlü bir birey olmayı da gerektiriyor. Kentlerin gelişimini anlamak için tarih, coğrafya, mühendislik, politika, sağlık ve daha birçok konu hakkında bilgi sahibi olmanın önemi ortaya çıkıyor. Bu, aynı zamanda önemli bir gerçeği de bize gösteriyor; bazı şeyleri uygun derinlikte incelemek için mevcut konuları disiplinlerarası yollarla birleştirmek gerekliliğini... Tıpkı okumakta olduğunuz bu dijital yayın gibi.

Farklı kurumlardan, farklı uzmanlık alanlarına sahip, konuya mekân perspektifiyle yaklaşan birbirinden değerli isimlerce kaleme alınan ve bilimsel olduğu kadar

Fotoğraf 5.
Birçok kafe ve restoran virüsün yayılmasını engellemek için kapanmak zorunda kaldı. Müşterilerin kağıt kesimleri, Seattle, Washington'daki Eltana kafesinde sadece paket servisi yapan masalarda oturuyor. Kaynak. Url-3

deneyimsel bir içeriğe de sahip yazılar bütünü olarak tanımlayabileceğimiz bu yayın; Tasarım Rehberleri açısından yeni bir bilgi paylaşımı geleneğinin başlangıcını oluştururken, adının en önemli parçası olan "...Yeni Standartlara Doğru" ifadesiyle de kentsel sistemin ele alınışına dair mevcut geleneğimizi[1] de devam ettirir niteliktedir.

'Pandemi normalleşmesi'nde kentsel sistem içerisindeki yaşama, çalışma ve sosyalleşme mekânlarında yeni standartların neler olabileceğini ve bu mekânlardaki davranış biçimlerimizde nelerin ne yönde değişeceğini ya da değişmesi gerektiğini uzmanlarımızın görüşleriyle değerlendirmeye aldığımız yayınımızda yer alan yazıları, belirlediğimiz 4 ayrı alt başlıkta sınıflandırarak ve birbiriyle ilişkilendirerek okuyucuların ilgisine tematik açılımlarla sunmak istedik.

Bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkileri ve faaliyetleri düzenleyerek, karakter alanlarını oluşturan fiziksel mekân, yoğun ve olgunlaşmış kullanıma sahipken; pandemiyle birlikte sadece seyircisi konumuna geldiğimiz alanlar haline dönüştü. Evlerin güvenli küçük ortamında farklı odalara misafir olabildik belki ama geride bıraktığımız mekânların gerçekliğiyle de ciddi bir mesafe oluşturduk aramızda. Yerin varlık duygusuyla temsil ettiği kimliği bir yana, ait olma duygusuyla yaşamak da yer ve mekân kavramları ilişkisiyle sentezlenebilmekte. Bu nedenle ilk olarak **"gerçek mekân"** başlığı; kent, kır, mahalle, kamusal alan/mekân, konut, ofis gibi çeşitli tipolojilerde ve farklı boyutlarıyla etraflıca ele alındı.

Fotoğraf 6.
Bir İtalyan, yiyecekleriyle gaz maskesi takan bir kişinin canlandırıldığı duvar resminin önünden geçerek yürüyor (Milano). Kaynak. Url-5

Gerçek mekânlardan bu kadar uzakken toplumsal ilişkilerimizi canlı tutabilmek ve çalışma ve mesai alanlarımızı teneffüs edebilmek için internet ortamının sunduğu yenilikçi fırsatları değerlendirmeye başladık. Farklı eylemleri destekleyen fiber ağlar, küçültülmüş yaşam alanlarını bir anlamda canlı laboratuvarlara dönüştürdü. Bu nedenle **"dijital yaşam"** başlığı, içinde bulunduğumuz rasyonalite içinde yenilikler ile beraberinde getirdiği ve getireceği süreçleri tartışmak amacıyla açıldı. Bu kapsamda, ilgili perspektifi yönetmek için, yer ve mekân algısını da içine alan farklı boyutların tasarımla nasıl bütünleştiğini anlamamıza yardımcı olacak değerlendirmeler paylaşıldı.

Toplumun çalışmak zorunda olmayan kesimleri, belki de ilk defa uzun süreli olarak evlerinde kalma ve günlük yaşamdan izole olma hissiyle karşı karşıya geldi ve dolayısıyla bu süreçte kitlesel sosyal kısıtlanmanın nasıl hissettirdiğini deneyimledi. Bir şeyin ulaşılabilir, girilebilir, kullanılabilir ve görülebilir olmasıyla erişilebilirlik; ulaşması kolay olduğu kadar kavranması ve anlamlandırması da kolay olan bir eylemsellik halini karşıladı. Gerçek mekândan eğitime, teknolojiden ulaşıma herkesi eşit haklara sahip kılması beklenen söz konusu eylemsellik, geniş bir içeriği tanımlaması açısından **"erişilebilir her şey"** başlığıyla tartışmaya açıldı.

Dilsel formlar ile sözsüz sinyallerin etkileşimli olarak iletişimde kullanılması şeklinde tanımlayabileceğimiz **"diyalog"** kavramı; katılımcı olmak, etkileşimde kalmak ve paydaşlık kurmak üzerinden tartışılmak üzere ayrı bir başlık olarak kurgulandı. Bu başlık kapsamında, farklı alanlardan uzman görüşlerinin temelinde çok paydaşlı diyalog süreçlerinde yer alan aktörleri teşvik eden ve etkileşimi kolaylaştıran deneyimler ile yeni gerçeklikler ve yenilikçi çözümler, yine mekân arayüzünde ancak bu sefer farklı yöntemlerle değerlendirildi.

Davetimizi kabul ederek, konunun tüm derinliğine rağmen kısa süre içerisinde özveriyle hazırlıklarını tamamlayan yazarlarımıza katkıları için teşekkür ediyor; karantina sürecinin olumsuz etkilerini bizler için bir nebze de olsa hafifletebilen bu üretimimizin okuyucusuna da iyi gelmesini arzu ediyoruz. Çok disiplinli yapısı itibarıyla sadece şehircilik ya da tasarım alanlarında değil, birçok farklı mecrada da fayda yaratmasını umut ettiğimiz bu çalışmamızın devamı için hazırlıklarımıza başladığımızın ve *Spektrum* serisinin ikincisinde çerçeveyi daha da genişleterek, belki de bu zamana kadar hiç yan yana gelmemiş, birbirine temas etmemiş konuları pandeminin çok boyutluluğunda buluşturmayı hedeflediğimizin haberini de bu vesileyle paylaşmak istiyoruz.

Beğeniyle karşılanması dileğiyle...

[1] Tasarım Rehberleri'nin bu alandaki profesyonel deneyimleri kapsamında öne çıkan çalışmalarından biri için bkz. Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi

KAYNAKLAR
Url-1 *<https://https://m.rediff.com/news/report/pix-see-animals-explore-cities-during-covid-19-lockdowns/20200402.htm>*, erişim tarihi: Haziran, 2020.
Url-2 *<https://www.theglobeandmail.com/life/travel/article-coronavirus-fuelled-tourism-meltdown-yields-pros-and-cons-for/>*, erişim tarihi: Haziran, 2020.
Url-3 *<https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-photos-images-empty-streets-people-pandemic-covid-19/>*, erişim tarihi: Haziran, 2020.
Url-4 *<https://unhabitat.org/youth-in-nairobi-slum-use-murals-to-educate-the-community-about-covid-19>*, erişim tarihi: Haziran, 2020.
Url-5 *<https://www.rferl.org/a/mural-masks-coronavirus-inspires-global-graffiti/30527353.html>*, erişim tarihi: Haziran, 2020.

Fotoğraf. Göztepe Özgürlük Parkı güney yönü bakış (İstanbul). Çetin Ergand, 2020.

Pandemiden eğitim süreci nasıl etkilendi?

Uzaktan eğitim sürecini farklı öğrenci profilleri nasıl deneyimledi?

Yaygınlaşması muhtemel uzaktan eğitimin karşımıza çıkardığı ve çıkaracağı eğitime ilişkin yeni sorular neler olacaktır?

Pandemi döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitimle birlikte eğitimde (eğitimin alanı olan) mekâna ilişkin tartışmalar neler olabilir?

geri kalmasından; uzaktan eğitimle alınan eğitimin verimli olup olmadığından; çocuklarının fiziksel olarak ayrı kaldıkları eğitim ortamından zihnen de kopmalarından endişe ettiler.

Üniversiteler ise kendi uzaktan eğitim sistemlerini kurdular ve YÖK'ün desteğiyle eğitimlerini uzaktan sürdürdüler. Bilgisayara, internet erişimine sahip olmayan öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve başkaca eşitsizlikler üniversite öğrencileri için de geçerliydi kuşkusuz. Bunun yanında uygulamalı derslerin uzaktan nasıl yapılacağı ayrı bir sorundu. Daha önce uzaktan eğitim pratiği olan üniversiteler bu süreci nispeten daha iyi yürütebildiler; hatta bazı üniversiteler için bu dönem, uzaktan derslere geçiş için bir fırsata dönüştü. Yeni durum yüz yüze eğitime daha az ihtiyaç duyulacağı; uzaktan eğitimin bir eğitim yöntemi olarak yaygınlaşacağı; pandeminin geçişi hızlandıracağı tartışmalarını da beraberinde getirdi. Avrupa'daki ve ABD'deki bazı üniversiteler, önümüzdeki akademik yılda da derslerini uzaktan eğitim yöntemiyle yapacaklarını duyurdular. Pandemiyle ilgili kaygılar anlaşılır olmakla birlikte, yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimin yaygınlaşacak gibi gözükmesi, öğrencilik ve hocalık deneyimlerinin dönüşeceği tartışmalarını ve uzaktan eğitimle gerçek bir akademik hayatın mümkün olup olamayacağı tartışmalarını beraberinde getirdi ve önümüzdeki dönemde bu tartışmalar devam edecek gibi gözüküyor[2].

Birkaç haftayla başlayan ve bir eğitim dönemine yayılan uzaktan eğitim sürecinin farklı aile ve öğrencilerce nasıl deneyimlediğini ve bu sürecin görünür kıldığı eşitsizlikleri bundan sonra da konuşmaya devam edeceğiz kuşkusuz. Bununla birlikte, acil durum çözümü olarak uygulanan bu dönemdeki uzaktan eğitimin, genel olarak uzaktan eğitimi değerlendirmek için uygun olmadığının da altını çizmeliyim.

Ancak uzaktan eğitim bu süreçte tıpkı evden çalışma gibi bir zorunluluk olarak hayatımıza girmiş olsa da, önümüzdeki süreçte yaygınlaşacak ve üzerine konuşmaya devam edeceğiz gibi gözüküyor. Bu dönemin iyi tarafı, bu dönemdeki deneyimlerin, genel olarak eğitimi; eğitimdeki eşitsizlikleri; bir eğitim alanı olarak okulun işlevi ile anlamını; öğrenmeyi; öğrencilerin ve eğitmenlerin durumunu ve sorunlarını konuşmak için fırsat sunmuş olmasıdır. Bu fırsattan ve deneyimden yararlanarak yeni sorular sorabilir; hem önümüze gelmesi muhtemel uzaktan eğitim gündemiyle bizi nelerin beklediğini fark edebilir hem de nasıl bir eğitime ihtiyaç duyduğumuzu tartışabiliriz.

Örneğin, uzaktan eğitim yüz yüze eğitimin yerini tutabilir mi? Uzaktan eğitimin yaygınlaşması mevcut eğitim eşitsizliklerini ne yönde etkiler? Uzaktan eğitimi nasıl daha eşitlikçi bir biçimde kurabiliriz ya da kurabilir miyiz? Uzaktan eğitim her yaş grubu için uygun mu? Bu sorular çoğaltılabilir, ancak kanımca sormamız gereken en önemli soru mekâna ilişkin sorulardır. Uzaktan eğitim en temelde eğitimin yapıldığı mekânı değiştirir çünkü. Bir öğrenme alanı olarak mekân başka bir düzleme taşındığında, somut mekân ortadan kalktığında eğitim nasıl dönüşür? Okulun, dersliğin, daha genel anlamda yüz yüze olmanın sağladığı öğrenme alanını (varsayımsal) bir kamusal alan olarak kabul edersek; uzaktan eğitimde bu kamusal alanı kurmak mümkün mü? Bir diyalog ve öğrenme alanı olan kamusal alanın mekânı olarak okulun kaybı, eğitimi ve öğrenmeyi nasıl etkiler? Eğitim alanını düşünmek bize yüz yüze eğitimdeki mekânlarımızı düşünmek için de fırsat sunuyor. Bu bakımdan uzaktan eğitimi değil; öncelikle yüz yüze eğitimdeki mekânlarımızı, alanlarımızı düşünerek bu alanları bir eğitim alanı olarak nasıl kurguladığımıza ve kurgulamamız gerektiğine odaklanabiliriz.

Bu, hem bugün hem yarın için eğitimden ne beklediğimizi ve nasıl bir eğitim istediğimizi düşünmek ve talep etmek için iyi bir fırsat.

[2] Okuma önerisi: Agamben, G. (2020, 23 Mayıs). "Öğrencilere Ağıt" (K. Cenk Çev.). Erişim tarihi: Mayıs 2020, https://uni-versus.org/2020/05/23/agamben-koronavirus-ogrencilere-agit/?fbclid=IwAR26cemaGZ-CKY8S60L0rXsj0wILr6u4CVjikA-ZBBMgcfdBQWf9xIRKuGUw

KAYNAKLAR

Url-1 *<http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/kategori/23>*, erişim tarihi: Mayıs, 2020.
Url-2 *<https://istatistik.yok.gov.tr>*, erişim tarihi: Mayıs, 2020.

PANDEMİ ŞARTLARINDA YÜKSEKÖĞRETİME DAİR BİR KESİT

Ömer Devrim Aksoyak
Mimar
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Bu yazıda; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) kararıyla 16 Mart - 6 Nisan 2020 tarihlerinde derslere ara verilmesinden sonra, 19 Mart 2020 tarihli yazıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ) 2020 Bahar Dönemi'nde başlayan uzaktan eğitim sürecinin, Üniversitenin Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde (ŞBPB) yaşanan sürecine dair bir kesit sunulacaktır.

Uzaktan eğitim sürecine, sürecin 3 önemli paydaşı üzerinden bakılabilir; idareciler, akademisyenler ve öğrenciler (tabii bu süreçte her paydaş grubunun yeni eğitim ortamı olan kendi evlerinde yaşayan ve bu süreci gönüllü-gönülsüz paydaşlarla birlikte geçirmek durumunda kalan ev ahalisinin durumunu henüz ölçme veya değerlendirme şansımız bulunmamaktadır). Paydaşlar içerisinde merkezi yönetim birimi olan YÖK'ün yönlendirmesiyle ilk harekete geçen grup, idareciler olmuştur. Hızlı bir şekilde yayılmakta olan hastalığa karşı tavır geliştirilmiş ve YÖK Genel Kurulu tarafından 4 Şubat 2020 günü tüm yükseköğretim kurumlarından gerekli önlemleri almaları, koruyucu tedbirleri duyurmaları istenmiştir. 12 Mart 2020'de devlet kararıyla ülkemizdeki bütün yükseköğretim kurumlarında 16 Mart tarihinden itibaren bir hafta eğitime ara verilerek bu süre içinde üniversitelerin uzaktan öğretim olanakları ve kapasiteleri tespit edilmiştir (Url-1). Bu gelişmeler sonucunda MSGSÜ'de, anormal duruma tüm üniversiteler içerisinde hızlı sayılabilecek bir şekilde cevap verilerek 25 Mart 2020 itibarıyla ön lisans, lisans ve lisansüstü dersleri dijital ortamda yürütülmeye başlanmıştır (Url-2).

Sürecin en başında, uygulamalı derslerin ağırlıkta olduğu Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi bölümlerinde derslerin nasıl yapılabileceği konusunda durum tespiti yapabilmek için öğretim üyelerinden görüşleri istenmiş ve sürecin ilerleyen günlerinde alınan bu görüşler doğrultusunda idareciler gerekli kararlar almışlardır. Burada özellikle anormal durumlarda hızla hareket edip karar almaları gereken idarecilerin iletişim ve katılımı sağlamak konusunda oluşturacakları iradenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Son kararı alıp sistemin işlemesinden sorumlu olan idarecinin almış olduğu kararın ne derece uygulanabileceğini önceden görebilmesi için birlikte ve istişareyle hareket etmesinin faydaları MSGSÜ uzaktan eğitim sürecinde de görülmüştür. Sürecin ilerleyen günlerinde birimler arasındaki iletişimin bir aracı olarak kullanılan dijital formların kullanıl ma sıklığı eleştiri konusu olmuş olsa da, pandemi sürecinde birbirine fiziki olarak uzak olan birimlerin iletişimi dijital araçların kullanılmasıyla yürütülmüştür. Uzaktan eğitimin en önemli unsuru olan internet ortamında ders yapabilmeye imkân tanıyan araçlar, MSGSÜ e-posta altyapısının kurulu olduğu sisteme göre belirlenmiş ve dijital ortamda eğitim sürecini deneyimlememiş bir üniversiteye göre oldukça hızlı bir biçimde dijital ortamda derslerin yapılabileceği görülmüştür. Akademisyenlere 30 Mart 2020'den itibaren derslerin dijital ortamda yapılması gerektiği duyurusu yapılmış ve bundan sonraki süreç, bölümlerin, üniversitenin sunmuş olduğu altyapı olanaklarının kullanılmasıyla kendi bünyelerinde yürüttükleri bir sürece evrilmiştir. Bölüm Başkanlarından ve bölüm akademik personelinden seçilen kişilerden "web koordinatörlükleri" kurulması istenmiş ve bu koordinatörlükler hem teknik

Fotoğraf. İçerenköy, Meskenler Mahallesi (İstanbul). Çetin Ergand, 2020.

Pandemi gündemiyle var olan ve sonrasında miras olarak sahiplenmek durumunda kalacağımız yeni yaklaşımlar neler olacak?

Kamusal mekânı aynı işlevsel çeşitlilikle kullanmaya devam edecek miyiz?

Yükseköğrenimde fiziksel ortamda gerçekleşen sosyal paylaşımların yerine nasıl bir iletişim biçimi koyabiliriz?

konularda bölüm akademik personeline destek vermiş hem de Rektörlük tarafından bir veya iki gün içerisinde tamamlanması talep edilen (anormal pandemi şartlarında resmi yazışmaların sayısı ve cevap verilme hızı artmıştır) belgelerin hazırlanması işlerini yürütmüşlerdir. MSGSÜ bünyesinde Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün dijital araçlara uyumu ve derslerin tamamının uzaktan eğitim şartlarına uygun hale getirilmesi konusunda öncü olduğu söylenebilir. Bölüm dersleri için haftalık durum raporu olarak kullanılan ders formları incelendiğinde, uzaktan eğitimin ilk haftasından itibaren tüm derslerin dijital ortamda yapılabildiği görülmektedir. Ne var ki pandemi şartlarının ilk birkaç hafta anlaşılmayan sosyal ve bireysel olumsuz etkileri hissedilmeye başlandıkça, hem akademisyenlerde hem de öğrencilerde bir motivasyon kaybı oluşmuştur. Her iki paydaş grubunun motivasyon durumu akademisyenler için ders raporlama sayılarında ve biçimlerinde; öğrenciler içinse derse devam çizelgeleri incelenince ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin uzaktan eğitime katılımları konusunda hem Bölüm içerisinde hem de farklı kurumlar tarafından yapılan anketlerde görülmektedir ki, öğrencilerin yaklaşık %30'luk bir kesimi hem altyapı hem de teknik donanım eksikliklerinden dolayı derslere katılamamıştır (Url-3). Yetersizliklerden kaynaklanan ders devamsızlıklarının giderilebilmesi için hem YÖK hem de MSGSÜ yönetimi telafi dönemleri tanımlanması, öğrencilerin bulundukları yerdeki üniversitelerin teknik olanaklarını kullanabilmeleri gibi tedbirler almış olsalar da, öğrenciler için daha önceden tanımlanmış olan "üniversite ortamı" algısındaki değişiklik, sosyal iletişim yetersizliğiyle birlikte ayrı bir motivasyon kaybı olmuştur.

Pandemi şartlarında zorunlu uzaktan eğitim süreci bizlere göstermiştir ki;

- Hızlı karar alınması gereken anormal durumlarda hem bireysel hem de toplumsal olarak iletişimde kalmak ve iletişim için yeni şartlar ve araçlar tanımlayabilmek bir opsiyon değil, zorunluluktur. Bu zorunluluk **"Pandemi gündemiyle var olan ve sonrasında miras olarak sahiplenmek durumunda kalacağımız yeni yaklaşımlar neler olacak?"** sorusuna cevap olabilecek yeni bir sosyal ihtiyaç olarak pandemi süreci ve sonrası için ortaya çıkmaktadır.
- Her eğitim kademesinde olduğu gibi yükseköğrenimde de fiziksel mekânın yaratmış olduğu sosyal birliktelik, eğitim sürecinin önemli bir parçasıdır. Her ne kadar bilginin aktarımında yeni teknolojik araçlar tanımlanmış ve bunlar yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmış olsa da, aynı mekânları kullanarak oluşturduğumuz fiziksel sosyalleşme biçiminin, eğitimin vazgeçilmez bir parçası olduğu anlaşılmıştır. **"Kamusal mekânı aynı işlevsel çeşitlilikle kullanmaya devam edecek miyiz?"** sorusunun cevabı açık bir biçimde, kullanım biçimlerimiz yeniden ele alınacak olsa da vazgeçilmez olarak kamusal mekânı aynı işlevsel çeşitlilikle kullanmaya devam edeceğiz şeklinde olmaktadır.
- Pandemi sürecinde zorunlu olarak başlayan uzaktan eğitim ve dijital sosyalleşme dönemiyle yeni bir sosyal kodun da ortaya çıktığı görülmektedir. Uzaktan eğitim dersleri, online sempozyumlar, dijital ortamda yapılan bilimsel veya idari toplantılar göstermektedir ki; pandemi döneminin önemli bir çıktısı, bilgisayarımızın dikdörtgenlere bölünmüş ekranındaki görüntülerimiz ve hoparlörlerden yükselen dijital seslerimizle sosyal iletişim kurmaya devam edeceğimiz gerçeğidir. Her ne kadar fiziksel ortamda sosyalleşmenin evrim sürecinde insanoğlu için kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğunu anlamış olsak da, mesafeleri ve bazı özel durumlar sonucu ortaya çıkan engelleri aşmak için pandemi sürecinin çıktısı olan dijital sosyalleşmenin **"Yükseköğrenimde fiziksel ortamda gerçekleşen sosyal paylaşımların yerine nasıl bir iletişim biçimi koyabiliriz?"** sorusunun cevabı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak; kamusal alanın bir parçası olarak üniversitelerimizde fiziksel sosyal ilişkilerimize, eğitimin önemli bir unsuru olarak devam edeceğiz. Sosyalleşmek sadece insanın ruhsal bir ihtiyacı değil, aynı zamanda yükseköğretimin tüm paydaşları olan idareciler, akademisyenler ve öğrenciler için akademik hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu gerçekle birlikte, pandemi sürecinde zorunlu olarak başlamış (öğrenmiş) olduğumuz yeni bir sosyalleşme biçimi olarak dijital sosyalliğin de artık hayatımızın bir parçası olması dolayısıyla, yükseköğrenimde yeni teknolojilerin ve gelişen yeni sosyal kodların avantajlarından faydalanmaya devam edeceğimiz de öngörülebilir.

04

DİYALOG

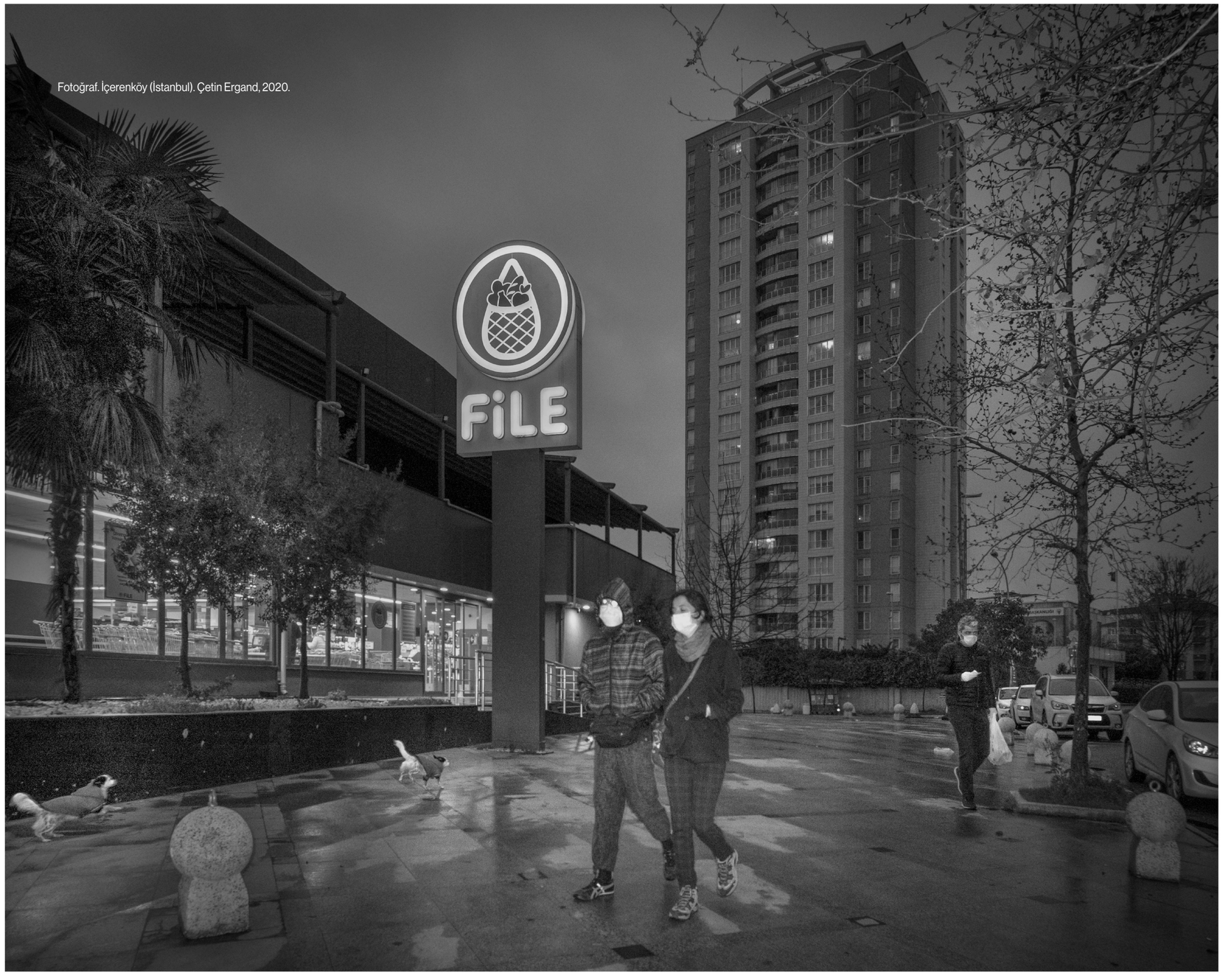

Fotoğraf. İçerenköy (İstanbul). Çetin Ergand, 2020.

NOTLAR

Not.1

Sayfa 34, 45, 72 ve 90'da yer alan Osmanlı Devleti ve Türkiye sınırları içinde tarih boyunca gerçekleşen pandemik hastalıklara ve bu hastalıklarla mücadele için alınan sağlık politikalarına / önlemlerine ilişkin oluşturulan zaman çizelgesi kapsamında yararlanılan kaynaklar;

Ayar, M. (2005). *Osmanlı Devleti'nde kolera salgını: İstanbul örneği (1892-1895)* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Çakırçoban, İ. (2010). *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de bulaşıcı hastalıklarla mücadele* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Gülgün, B. S. (2011). *Halk sağlığı krizlerinde kriz iletişimi ve kriz haberciliği: Örnek olay A/H1N1 (domuz gribi) pandemisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Lüleci, A. (2009). *İşgal İstanbul'unda salgın hastalıklar* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yolun, M. (2012). *İspanyol gribinin dünya ve Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Not.2

Sayfa xii, xiii, 10, 18, 26, 40, 50, 64, 68, 78, 86, 106, 114, 116 ve 117'de yer alan fotoğraflar Fotoğraf Sanatçısı Çetin Ergand tarfından 2020 yılında COVID-19 süresince İstanbul'da çekilmiştir.

Sayfa 100'de yer alan fotoğraf Deniz Başar tarafından 2018 yılında Montreal'de (Kanada) çekilmiştir.

Pandemide Kentsel Sistem:
Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında
Yeni Standartlara Doğru

TASARIM REHBERLERİ

www... tasarimrehberleri.com

tasarimrehberleri